

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-004-9-26>

ПИТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ЯК ОДНІЄЇ З ГАЛУЗЕЙ КОНСОЛІДАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ В ЕМІГРАЦІЙНОМУ ВИДАННІ «ТРИЗУБ» (20-30-І РР. ХХ СТ.)

Карабардін А. В.

магістрант історичного факультету

*Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
м. Київ, Україна*

Культура займає досить важливу роль в формуванні ідентичності нації. Сам по собі культурний код, що формується у людей є універсальною формою відтворення соціальності та викарбовує ідентичність серед представників окремого етносу або нації. В свою чергу, національна ідентичність, в межах окремої нації, визначає цінності суспільства, які формують систему політичності людської спільноти [1]. Тому, питання висвітлення культурного життя, як в і 20-30-і роки ХХ століття, так і сьогодні, має важливе значення для згуртування українського суспільства в єдине ціле та його розвитку.

Український журнал «Тризуб», який видавався в період з 1925 по 1940 роки, приділяв значну увагу культурній сфері у європейському та світовому, а головню – в українському просторі. Питання культури були важливими темами часопису так само як політика та громадське життя. Недарма редакція позиціонувала видання як «Тижневик політики, культури, громадського життя та мистецтва». Тому постає завдання – дослідити культурне питання на сторінках «Тризубу» задля того, щоб визначити вплив журналу на спробу консолідації української нації в період між двома світовими війнами.

Еміграційне видання намагалось широко проаналізувати стан та розвиток української культури, як у радянській Україні, так і в еміграції: висвітлювались питання освіти, науки, театру, літератури, культурних пам'яток, видавничої сфери.

Наприклад, в журналі можливо було дізнатись про спроби українського народу відтворити власну культуру. Наприклад такою спробою був передрукований з однієї радянської газети заклик Академії Наук щодо збору інформації про українських драматургів, які займалися своєю діяльністю під час російської цензури: «Деякі життєздатніші п'єси хоч у зміненому вигляді пробили собі таки дорогу, отже величезна сила

їх і до цього часу ще складає лише дорогоцінний скарб матеріалів до історії укр. драми і разом з тим громадянського руху...» [3]. Далі комісія ВУАН по виданню пам'яток новітнього українського письменства на чолі с Сергієм Єфремовим звертається до українського народу з проханням допомогти у зборі відомостей українських драматургів, які згодом будуть надруковані окремим списком. «Комісія ще раз повторює, що цінні однаково навіть найдрібніші рисочки або факти з життя письменників і прохає надіслати матеріяли, не турбуючись про форму та мову відомостей, лише про як найбільшу повноту їх», – такими словами завершується запит представників Академії Наук до українського суспільства [3].

Ще одним аспектом, який цілком міг впливати на формування іміджу українського народу, особливо в еміграції, є те, що українці за кордоном турбувались за стан культури в радянській Україні. Це було досить важливим аспектом, оскільки таким чином створювалося формування спільної проблеми збереження культури, яка була предметом для хвилювання не тільки українців, які перебували під владою більшовизму, а й українців, які перебували в еміграції. Це в свою чергу сприяло згуртуванню нації та своєрідному усуванню кордонів.

До прикладу, українську еміграцію хвилювало питання інформування своїх співвітчизників в радянській Україні. Одна з заміток в рубриці «Хроніка», яка мала назву «Газетна статистика» подавала наступні дані: на 1 листопада м.р. (минулого року, себто 1924 – ред.) на Україні видавалось всього 71 газета з тиражем загальним до 1 мільйону. Як це мало: 71 газета для населення до 30.000.000 люду. Половина цих газет виходила в російській мові. Як це характерно для того шуму й гаму, що счинили большевики біля українізації». Далі подається статистика Держвидату України, який протягом 1924 року випустив 5.780.000 книжок українською, а за 9 місяців 1925 року – 12.231.800 примірників. Наприкінці замітки автор підсумовує: «Справді, коли в минулому році навіть на кожного шостого чоловіка не припадало по одній книжці, то це цифри «нечувані» своєю невідповідністю до культурних потреб людности» [4].

Інформував тижневик читачів й про стан видавничої справи в еміграції. Так, в одному з випусків журналу вийшла стаття Оксена Ільницького «Українська друкарська справа на еміграції». В ній автор зазначає, що українська друкарська справа зазнала значного розвитку, а її існування та вплив на еміграцію відомі й українцям під комунізмом. Розповідаючи про її розвиток на території Чехословаччини, при Українських Високих Школах, Ільницький доносить до читачів дані про

те, що в них вже є в наявності кілька сотень назв підручників для слухачів шкіл та уможливлення інтенсивних студій кільком тисячам нашої молоді закордоном: «Це є позитивний історичний факт, якого не має Україна» [7].

Оксен Ільницький також описує методи розвитку друкарської справи закордоном. По-перше, застосовується процес друкування різних публікацій у закордонних друкарнях, накладом в 1000 примірників. По-друге, відбувається процес побудови взаємовідносин з окремими друкарнями щодо питання постійного друкування в них українських матеріалів. З деякими друкарнями навіть вдалося домовитися на правах співвласників. По-третє, в еміграції вже починається зародження власних українських друкарень та висловлюється надія, що такі осередки будуть зароджуватися й в інших куточках еміграції [7].

Редакцію видання також інформувало суспільство про стан сучасних культурних пам'яток в радянській Україні. Так, в одному з випусків журналу було надрукована стаття «Київо-Печерська Лавра», в якій історик-мистецтвознавець Федір Ернст подає інформацію про ганебний стан «святині українського народу», в якому опинилась Києво-Печерська Лавра внаслідок політичних рішень Раднаркому УРСР.

Згідно постанови від 23 липня 1923 року Раднарком ухвалив передати Лавру Наркомосвіті. Але окрім постанови, Раднаркомом була випущена спеціальна інструкція, яка надавала право Наркомосвіті передати частину Лаври, яка не має «особливого історичного й художнього значіння» Соцзабзові, у зв'язку «з нужденним станом, що в ньому перебували в Києві інваліди війни і праці». Але Соцзабзові, незважаючи на інструкцію Раднаркома була передана низка майна, яке мало досить стратегічне значення для збереження культурної, історичної та релігійної пам'ятки [6].

Після короткої політичної довідки Федір Ернст характеризує становище Києво-Печерської Лаври через два роки після прийняття постанови: «Майже все майно роздано, загинуло, продано, покрадено. Загинули чудесні лаврські меблі – роботи місцевих, часом кріпацьких майстрів – їх вивозили, продавали, дарували; з шафівітрин видиралось скло; сцезли чи понищено дорогочінні килими, на пам'ятках шитва сиділи канцелярські службовці, хрустальні кубки вживалося, щоб пити... З нерухомого майна – розібрано на цеглу 4 корпуси гостиниць, які в разі відбудови дали-б 90 приміщень, розібрано низку господарчих будівель, будівлі перед здачею їх Наросвіті геть зовсім зіпсовано...». До того ж, Ернст описує знецінення пам'ятки у свідомості людей, який систематично руйнували та/або обкрадали пам'ятку [6].

Знаходимо на сторінках тижневика й відношення української еміграції до власної культури, її збереження та відтворення. Так, читачі журналу в одному з випусків мали змогу дізнатися про те, що в Подєбрадах завдяки ініціативі активних українців була поставлена опера «Запорожець за Дунаєм» [2]. А вже в іншому випуску читачі дізналися про вечірку в Бухаресті, влаштовану на честь славетного письменника Тараса Шевченка, яка тривала до шостої ранку [5].

Також на сторінках тижневика можна знайти відомість про те, що серед випускників американської військової академії був й їхній співвітчизник [8] та ще значна кількість прикладів, яка ще раз підтверджувала намагання в повному обсязі висвітлити тижневиком українську культурну складову у світі, яка прямо або опосередковано стосувалася української нації.

Отже, намагаючись згуртувати українців в єдине ціле, сформувати в них відчуття національної ідентичності, тижневик описував становище української культури, як в УРСР, так і в еміграції. Висвітлювались різноманітні галузі української культури, їх стан та розвиток, що сприяло формуванню національного коду у читачів та прихильників тижневика задля збереження й відтворення української культури.

Дослідження подібного характеру сприяють глибшому висвітленню становища української видавничої справи в першій половині ХХ століття, а також дозволяють ще більш повно розкрити особливості української культури в період, який поки що залишається досить маловідомим для української спільноти. І головню, такі дослідження сприяють відродженню об'єктивної історичної пам'яті як складової національної ідентичності.

Література:

1. Суший О.В. Культурно-символічні засади національної ідентичності. – Електронний ресурс. Режим доступу до ресурсу: <http://academy.gov.ua/ej/ej16/txts/12SOvZNI.pdf>

2. ЦДАЗУ (Центральний державний архів зарубіжної україніки).

Ф. 1. Оп. 1. Спр. 115. Арк. 27;

3. ЦДАЗУ. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 115. Арк. 37;

4. ЦДАЗУ. Ф. 1. Оп. 1 Спр. 115. Арк. 44;

5. ЦДАЗУ. Ф.1. Оп. 1. Спр. 117. Арк. 13;

6. ЦДАЗУ. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 117. Арк. 16;

7. ЦДАЗУ. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 117 Арк. 51-52;

8. ЦДАЗУ. Ф.1. Оп. 1. Спр. 120. Арк. 34;